

sanasto

Kirjallisuuden käyttö, tekijänoikeudet ja Sanaston luparatkaisut

*Yleisten kirjastojen neuvoston kokous, 21.4.2021
Juha Pihlajaniemi*

Sanaston toiminta

- Sanasto on vuonna 2005 perustettu kirjallisuuden tekijöiden tekijänoikeusjärjestö.
- Jäseninä neljä kirjallisuuden alan tekijöiden yhdistystä.
- Lähes 14 000 asiakasta.
- Tekijänoikeuskorvauksia tilitetään vuosittain yli 10 miljoonaa euroa.
- Lainauskorvaus suurin korvausalue

Toimintamme painopisteet:

- 1) Palvella kirjallisuuden tekijöitä** ja hallinnoida tekijänoikeuksia asiakkuussopimuksemme mukaisten oikeusluokkien alueella.
- 2) Palvella teosten käyttäjiä** ja luoda teosten käyttöä helpottavia luparatkaisuja.
- 3) Vaikuttaa yhteiskunnallisesti**, jotta kirjallisuuden tekijöiden työn tekemisen mahdollisuudet turvataan.

Tekijänoikeus ja kirjallisuus

- **TEKIJÄOIKEUS** syntyy aina tekijälle, jos luovan työn tulos ylittää ns. teoskynnyksen
- **TEKIJÄNOIKEUSSUOJA ON VOIMASSA 70 vuotta** tekijän kuolinvuoden päättymisestä.
- **TEKIJÄN TALOUDELLISET OIKEUDET:** Kappaleen valmistaminen teoksesta ja teoksen saattaminen yleisön saataviin.
- **TEKIJÄN MORAALISET OIKEUDET:** Tekijän nimen ilmoittaminen teosta käytettäessä ja respektioikeus.
- **TEKIJÄNOIKEUDEN RAJOITUKSET:** Muokkaavat yksinoikeuden sisältöä

Teosten julkinen esittäminen

- Yleisö vs. yksityinen piiri.
- Pääsääntöisesti tekijän yksinoikeuden piirissä.
- Poikkeukset:
 - Esittäminen opetuksen yhteydessä
 - Teosten esittäminen jumalanpalveluksissa
 - kirjallisuuden esittäminen tilaisuudessa, jossa kirjallisuuden esittäminen **ei ole pääasia**, jossa **ei ole pääsymaksua** ja jota **ei järjestetä muutenkaan ansio-tarkoituksessa**.

Sitaatioikeus

”**Julkistetusta** teoksesta on lupa **hyvän tavan** mukaan ottaa lainauksia **tarkoituksen edellyttämässä laajuudessa**” (TekijäL 22§)

- **Julkistettu teos**
- **Hyvän tavan mukaisuus**
 - Sitaatilla tulee olla asiallinen yhteys teokseen tai esitykseen, jossa sitaattia käytetään.
 - Sitaatilla voidaan perustella omia näkemyksiä, kritisoida toisen esittämää näkemystä tai havainnollistaa asiaa.
 - Pelkkä lisäarvo tuominen omaan esitykseen ei riitä.
 - Tarpeellisuus oman esityksen kannalta
 - Tekijän nimi mainittava sitaatin yhteydessä
- **Sitaatin laajuus**
 - Pituudelle ei ole asetettu tarkkaa rajaa
 - Tapauskohtainen arviointi ja toimialakohtaiset käytännöt

Verkossa tapahtuva teosten käyttö

Teosten esittäminen verkon välityksellä

- Tekijänoikeuden näkökulmasta **teosten välittämistä**
 - Välittämisen oikeus sisältää kaikki teoksen käyttömuodot, joissa teoksen välittämisen alkupiste ja yleisö sijaitsevat jonkin välimatkan päässä toisistaan. (vrt. esittäminen läsnäolevalle yleisölle)
- Tekijän yksinoikeuden piirissä ja edellyttää pääsääntöisesti aina tekijän erillistä lupaa.
- Jotkin tekijänoikeuden rajoitukset soveltuvat verkkokäyttöön (esim. sitaattioikeus, mutta ei esim. julkista esittämistä koskevat rajoitukset)
- Verkkokäytön suhde teosten kaupalliseen markkinaan – tekijöiden ja kustantajien kirjamarkkinan (erityisesti äänikirjat) turvaaminen.
- Kirjojen kuvituksen käyttö verkkovideoilla.

Kirjallisuuden käyttöluovia Sanastosta

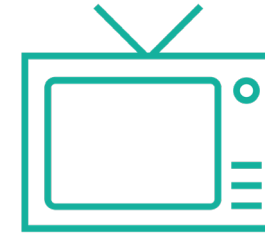

Julkaisuluvat

(runot ja tekstikatkelmat)

Esitysluvat

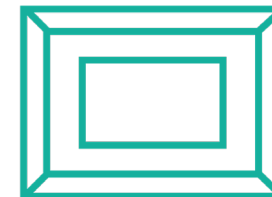
Radio- ja tv-käyttöluvat

Postikorttiluvat

Tapahtumamateriaaliluvat

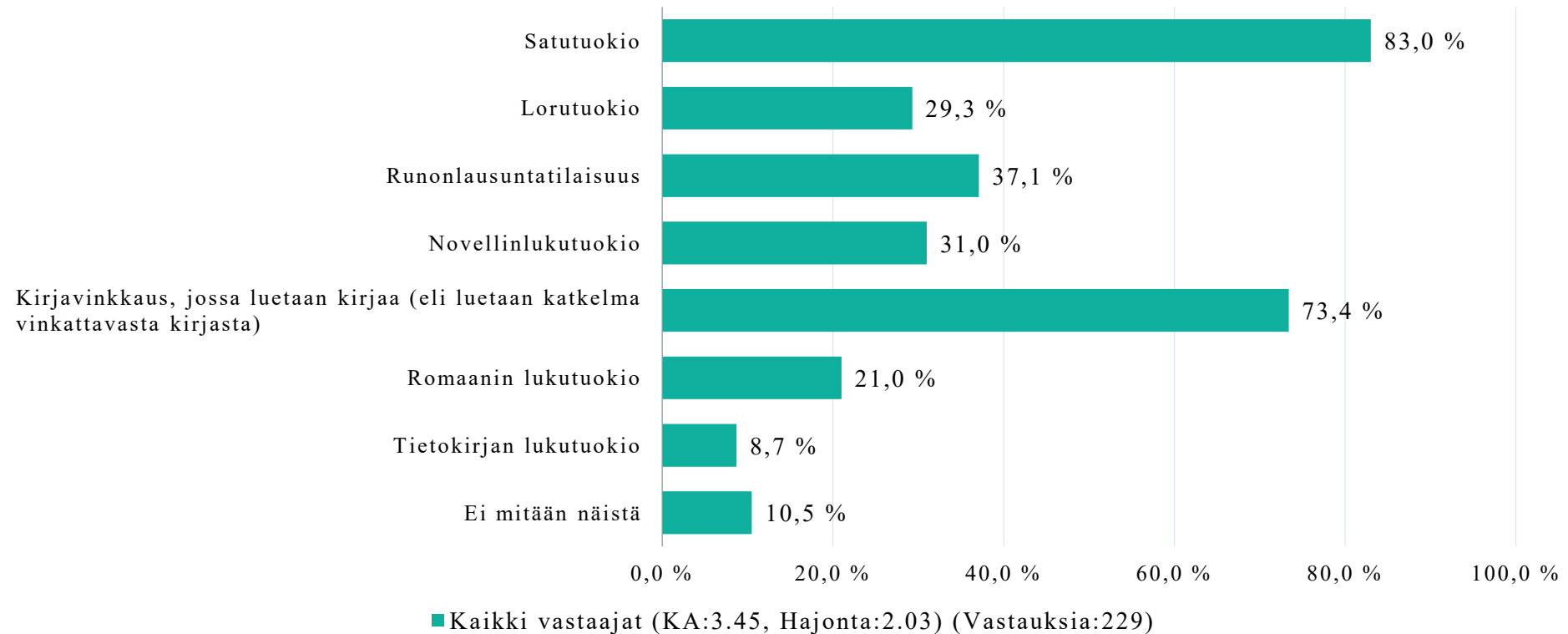
Näyttelyluvat

Kirjallisuuden esittämisen ym.
KUNTALUPA ratkaisuna myös
kirjastoille?

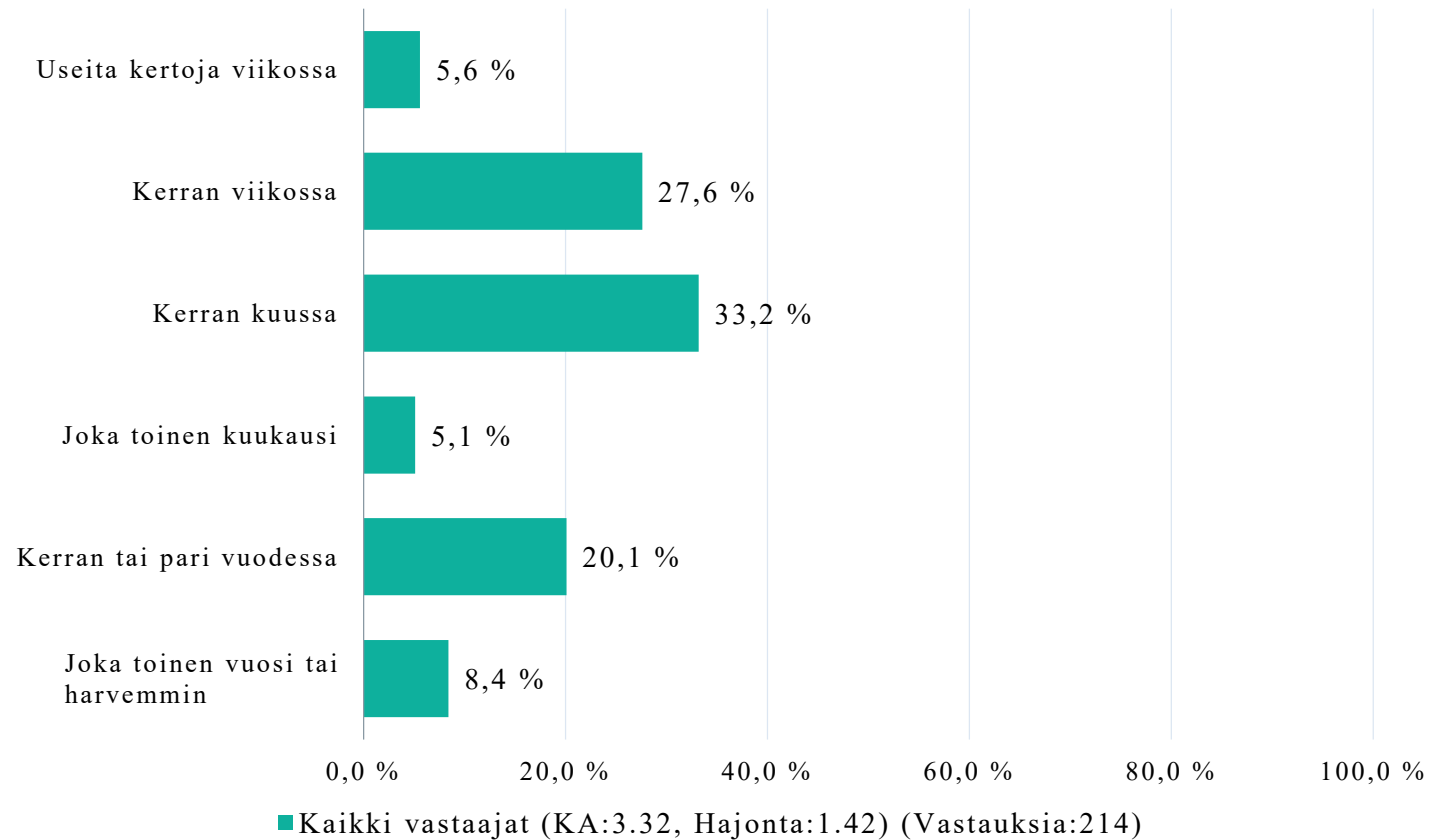
**Sanasto toteutti syksyllä 2020
selvityksen kirjallisuuden käytöstä
kuntien kulttuuripalveluissa**

Mitä seuraavista lukutilaisuuksista toimipisteenne on järjestänyt viimeisen kahden vuoden aikana?

Kuinka usein toimipisteenne järjestää tilaisuuksia, joissa luetaan yleisölle?

Tiedon taso ja lupien hankkiminen

Tekijänoikeustuntemus

Tiedän, milloin tarvitsen tekijänoikeusluvan kirjallisuuden käyttöön (asteikolla 0–10) 6,8

Lupien hankkiminen

Koen tekijänoikeuslupien hankkimisen helpoksi (asteikolla 0–10) 3,8

Lupien hankkiminen

14 % on hankkinut kirjallisuuden käyttöön tekijänoikeuslupia Sanastosta, 45 % tekijöiltä

77 % vastaajista oli sitä mieltä, että kirjallisuuden kuntatason luvalle on tarve

Kuntaluvan sisältö?

- Kirjallisuuden kuntalupa tarjoaisi ratkaisun teosten käyttöön Sanaston hallinnoimilla alueilla.
- Luvan sisältö voisi olla:
 - Teosten esittämistä kuntien tilaisuuksissa.
 - Teosten käyttöä kuntien tapahtumamateriaaleissa.
 - Kirjallisuuden käyttö näyttelyissä.
 - Tietyin edellytyksin myös kirjallisuuden esittämistä erilaisilla verkkovideoilla. (streamaus?)
- Kuntalupa voi kattaa useita kuntien toiminta-alueita: kirjastojen toimintaa, sosiaali- ja terveysalaa, varhaiskasvatusta, koulujen tilaisuuksia, iäkkäille henkilöille suunnattua kuntien toimintaa ja kuntien kulttuuritoimintaa.

Visio

- 1) Tekijänoikeuksista sovitaan asianmukaisesti*
- 2) Kunnat saavat kohtuullisilla ehdoilla parhaan mahdollisen luvan teosten käyttöön*
- 3) Teosten tekijät saavat teosten käyttämisestä kohtuullisen korvauksen*

Lainauskorvaus ulotettava e-kirjoihin ja e-äänikirjoihin

- Nykyisellä äänlainauskorvausta saa vain fyysisistä lainoista.
- E-kirjojen lainaus on kasvanut vuosien 2015–2020 aikana 496 prosenttia.
- Suomessa valmistellaan kansallista e-kirjastoa, ja sen yhteydessä on varmistettava tekijöiden lainauskorvaukset.
- E-kirjojen lainauskorvauksia suoritetaan jo Iso-Britanniassa, Tanskassa ja Alankomaissa.
- Tärkeänä reunaehtona on toteuttaa lakimuutos niin, ettei se vaikuta e-kirjojen kaupalliseen markkinaan.

sanasto

Sanasto ry
www.sanasto.fi

